

սՀրեաներու թաղ. ի. Բոյորովին անգործած ական է պարս. ջանառու ձեւը՝ հայ. հրեա, բառին տեղի քննու տեղի թ. 110 ժամհուկ դ. ին մէջ Օրբել. 273 = լուր. Ասկէ ՁՐՄԲԱԾԽ կամ Սուրակաւ լեռ. թ. 176 Բարգեւանդ դ. ին մէջ Սովորեց Հայկականք ժթ. 33, 63, 65, ինչու, ՀՀ. 406, ԱԱ. 537, պյաժ քեօնեղազ = կոբուց “բաշխու մերոց. ՁՐՄԲԱԾԽՆԻՔ Փաւաս. 18 թ. 180 Արագածոտն դ. ին մէջ ԱԱ. 194. յը. կոբուցին, դրբաշին = կոբուշ + մասհի. ՁՐՎԵԺ բռնաշին կոմաճը դրսւն բովեր Փարզ. 440 թ. 189 Ուսանն դրսւն դ. ին մէջ ԱԱ. 450. դիշ. թ. 186 Կոտայք դ. ին մէջ ԱԱ. 293. լուր + լիտե “հոսել, թափիլ,” = “բարտական”. Զրւշին = “երաներհայ ուուր ուունեց կաղաքն. 10, ինձին. ՀՀ. 535 (յւարի կամ յԱրցախ). առուսկ մը թ. 180 Արագածոտն դ. ին մէջ ԱԱ. 158. լուր + լուր? (իշլ և նեղութիւն, ցաւ.):

ՌՈՒՏ ԲԱՂԱ թ. 137 դ. Փայտակարանի, ՌՈՒՏԱՅԵԱԿ թ. 147 դ. Ուսայ տես վերն էջ 231, 232. ուր գուգ, բառը ՀԳ. 234.

ՍԱԿՐՈՍ ԲԵՐԵ. թ. 191 Ուրծ դ. ին մէջ Փարզ. 367 = Սու-ի-բերտ ԱԱ. 443. ուր? (սու-թաշուն մը ՀԳ. 276) + բերտ:

ՍԱԼԱՆԱՑ (ՍՈՒՆԱՎԱԴ) = 2որյ վանք մենաստուր Տօսոյ դ. ին մէջ տես վերն էջ 375. ուրի կամ ուշու՞ն + ուղու տես էջ 373.

ՍԱԼԱՆՑ 20Ր թ. 26 դ. տես վերն էջ 375. Ս-լա կամ Ս-լուն + յոր:

ՍԱՀԱԿԱԲԱԿԿ մէջ թ. 113 Ս-թը դ. ին մէջ Օրբել. 265. Ս-հույ յոկ. անուն + յու = “Սահակյա բակեր”:

ՍԱՀԱՄԱՆԱՍ (յԱլուսման) կաղանկ. 276 = կիր. 100. սուհան + իւլ = “սոհմանի խաչ”:

ՍԱՂԱՆԱՍ 20Ր մէջ թ. 120-. Ս-լիմ դ. ին մէջ Օրբել. 261, Բրուս 282 (ԱԱ. 209. Ս-դառույթ, իր յանին մէջ Ս-լուսման)-. ուղու՞ ? + յոր:

ՍԱՂԱՄԱՆԱՎԱՆՔ մենաստուր. թ. 180 Արագածոտն դ. ին մէջ Սակմ. Մեծօփ. Յիշունք. Յիշառակարան 77, Վարդան Աշխ. 416, ԱԱ. 161 և շար. ուղու՞ + լուն = “սաղմանի կանք”:

ՍԱՄՑՈՑԼԻՒՏԻ ամրոց ի Վերս Վարդան 101, Ս-հայութ Պատ. Արաց 13, Ս-հայութ ԽՈՎ. 606, Ս-հայութ Յովհ: Կիթղ. 160, Ս-հայութ (սեկ.) Արբ. 174, Ս-հայութ Ասող. 256, 279 (Ճռառագիր՝ Ս-հայութ և Ս-հայութ), Ս-հայութ Ար. 136, Օրբել. 2, 131, Ս-հայութ Պատ. Արաց 11, 20 և ւ, արաք. Տամբուն Բալածու. 195 = վրացերէն Ս-հայութ (Brosset Description 167) կը նշանէք ըստ Յովհ. Կիթղ. 160. երեք ներպ. ըստ Կապոթի (Reise in den Kaukasus 2, 74) երեք եղբարք, ըստ Մովսիսի աշխարհ. Հրա. Պատահանեան էջ 40 = երեք աղեղք., եւ այս վերջինն է ուղիղը. Վրաք. ուղի = երեք + հունկէտ “աղեղք” (2ուրինով, Բատակ. 431 և 360):

(Տարբանիւլի):

ԱՐԹՈՒՐԻ ՄԱՅԵՆԱԳՐԻՆԻ ՀԱՅՈՒՏՈՒՆ ՄԱՅՈՒՆ

(Տարբանիւլիւլիւն)

Ֆագէ գրեց Խոսկի ի. Եղիդ ի. Աւայդ Սուլամին Հայտառանի վերայ, ուզորկելով նորա մօտ Արգուլմալիք ի. Խոտիֆ Հարաշին 5000 զօրբով հանգերձ, որ մակատեցու Արու Մուսլիմ հարցեց նորան, վերագարեց Ակիլը ամբողջ եւ տիրեց նորան:

Խոչին գրեց Արաբս ի. Զարիբ ի. Եղիդ ի. Զարիբ ի. Արգուլմահ Բայջակին Հայտառանի վերայ. Պարաւ գալիս նորա վերայ յարձակեցան Փայտակարանի բնակիչք, եւ նու սովորուած եղաւ պայտակարանի նոցանից Պարտիկի պարմանեարում, ուշարիկով Մատանիի 6000 զօրբով Արու Մուսլիմ գեմ երկու բանահներ միմանց բանեցան եւ ճակատեցան. Եմասոցի Մագան սպանեցաւ, իսկ Արու Մուսլիմ գնոց պաշարեց Դուքին շըս ամիս շարանակաւ, պատ վերապարձու Փայտակարան եւ առանեալ մասեանդ, միանդամայն իշենլով Հայտառանի վերայ:

Խոչիդ ուղարկեց Եահեայ Հարաշին 12,000 զօրբով եւ Եղիդ ի. Մաղմագ Հայտառանին 10,000 զօրբով, հրամայելով վերջինիս յարձակիլ Հայտառանի, իսկ առաջնին Արգուտառականի վերայ, որին կիրիք Մուհաչլաւ Խոտիմն. Հարաշին պատերացման նորան հետ, ի փախուած գարբոց նորան եւ խաղաղոցք Երկիրը: Ազա գնաց Հայտառան Եղիդ ի. Մաղմագի հետ միմանալու Արու Մուսլիմ Զարիբ գեմ մաս պատերազմում առայից երկ նու առել հասու, Արու Մուսլիմ մեաւս, որին փոխունեն Սահան ի. Մուսայ Փայտակարանիցին... (առանձ պակասուած է) սորուկը. Նորա մասաւանդն էր Փայտակարան: Եւր առնելով Եահեայ Հարաշի գալուստեան մասնին, նա ուղարկեց նորա գեմ Խալիլի ի. Սականին ընտիր հեծերազրոցը հանգերձ. Հարաշին ճակատեցաւ նորա հետ, գերեց նորան եւ աշուտեց Փայտակարան. Երբ այս գոյցիք հասու, Սական մասուածքը շնորհի նոց ներուամ, նա մասաւ նոցա հետ քաղաք, ներեց նոցա եւ քանձել ուուց քաղաքի պարհապետը: Իսկ Սական գնաց Եղիդ ի. Մաղմագի մօտ 8000 զօրբով, ինտրելով նորա հովանապատիքինն. Եղիդ ուղարկեց նորան Ռատշիդի մօտ:

Երբ հալաղացաւ Երկիրը, ամիրապետ գրեց Մուսայ ի. Խոյ Հաշիմին նորա վերայ կառավարիլ, որ մաց այսնեղ մը տարի: Կրիմն Հայտառան իւր գաւառներով յուղեցաւ եւ ապստարեցնեցաւ. Մուսայ անդիլազըց Խալիլին այս բանի մասին, որ ասաց. “Միայն Հարաշին յարմար կ’համարեմ Հայտառանի համար.” ապա նա հեռացրեց Մուսայ ի. Խոյին եւ ուղարկեց Հարաշին կառավարէլ բանաբան Խամարան ընթերցուած մասաւ է:

* Istaxri (Ed. de Goeje, Lugduni. 1870, 206) Պոյան (Ձի՞ն) կը թէ օպարիսանի քաղցեների լորրում: Բանաբան Խամար (Ձի՞ն) ընթերցուած մասաւ է:

պաշտօնով, որ միայն այն ժամանակ վայր դրեց դէքը, մինչեւ երկիրը միանդամյան խաղաղացաւ Ռաշիդ նշանակեց Ահմեդ ի. Նելդի ի. Աւոյդ Սովոլամիի կառավարիչ։ երբ նա Հայաստան եկաւ, նորո գէմ ապստամբեցան երկում ապրող Խորանանցիք, որոնք Հարաշիի հետ եւ նորանից առաջ եկած էին. Խմբն երկլ նորա գէմ նոքա սկզբան նորա հետ գևել, թէ՝ չբե՞ ո՞լ լսել, ոչ Հնապատիք կամիք։ Այն ժամանակ Ռաշիդին շշանակեց Սայիդ ի. Սալիմի. Քուսայրյաց Բահրիլին։

երբ նա Հայաստան եկաւ, զորքը մի քափի ամիս նորան Հնապանդեցաւ, ապա միացաւ իշխանների հետ։ Բար-էլ-արտարի բնակիչք ապստամբեցան նորա գէմ եւ յարձակեցան նորա օգնականի վերայ։ Սայիդ ի. Սայմ պանել էր նոցա իշխան Կաշիմն, որի որդին՝ Հյուն ի. Կաջմայրը, յարձակեցան կերպով վերաբեր Սայիդի օրնականի վերայ Բար-էլ-արտարում եւ սպանելով նորան, ապստամբութեան դրսի բարձրացրեց. ապա գրեց եղեւըթեան մասսի խաղաբար թագաւոր խաջանին, որ եկաւ նորա համար տահարքին զօրքով, յարձակեցան մասմիմների վերայ, սպանեց եւ դրեց մեծ բազմաթիւն։ Հառա-կուլ կուռ գետի կամիքն, նու գերեց (այսուղ ապող) մաւզիմներին, սպանել ուեց բորբն, նուեւ կանանց եւ երեխաններին, եւ ոյրեց երկիրը։

Առնելով այս գյուղը, Ռաշիդ ուղարկեց Բու-նազարին ([?])։ Թաճամարդ նորան ձերբականիլ Սայիդ ի. Սալիմն Առաջ առ առ հանի, Հայիդ, Սայիդ ուեց նորան պարգևներ, որ նա Համանթեանը բնա-դունեց. Ռաշիդ ինձաց այս բանի մասին եւ առ-դարձեց նապակ ։ Հարբէ Մուհամարին կառավորչի պաշտօնով, առկյա շաւուղ հետացեց նորան եւ նշանակեց Սլի ի. Խոյ ի. Մուհամանին կառավորի միաժամանակ Հայաստանի եւ Ապրաստականի վե-րայ, որի գալիք զօրքը Հնադարեցաւ, եւ երկիրը խաղացաւ եւ բարեկարգացաւ։ Նու հաշուցեց Կաղամարներին եւ Սմանակներին, (բարի) յոյցեր ուեց իշխանաց ժառանգներին եւ նսիտարութերին։

Նորանից յեայ Ռաշիդ գրեց Խուզայմայ ի. Խոզիմ Տամիմին կառավարիչ, որ ձերբականց նախարարներին եւ իշխանաց ժառանգներին եւ գլխատու ուեց նոցա. առհասարակն առ վար-չեցաւ նոցա հետ քարխան եւ Ծանալք պատասեմ թեցան. նորո ուղարկած զօրգաւոնքը թհնամն կոտորեց. ապա նա յցեց նորո գէմ Սայիդ ի. Հայզամ ի. Շարոյ ի. Զահիր Տամիմին բազմաթիւ զօրքով, որ պատերազմցաւ Զարլանի բնակաց եւ Ծանարաների հետ, արտաքսու նորո երկուց եւ վերաբարձաւ Տիգլս Խուզայմայ եաց (Հայա-ստանում) մի տարուց առկաւ։ Ռաշիդ հնացրեց նորան եւ նշանակեց Սուլեյման ի. Նելդի ի. Ասամ Ամբիրին, որ մի բարի եւ անհոգ ներօնին էր եւ

այն աստիճան թղյլ, որ նորա հրամանի անգամ անկատար էր մռում, եւ երկիրը նորա իշխանութեան տուկից իսկ եւանելու մոտ էր։ Ռաշիդ նշա-նակեց Արքաս ի. Զուֆար Հաւալիին, որի վերայ յարձակեցան Ծանալքը, նու պատերազմցաւ նոցա գէմ։ Ռաշիդ ուղարկեց Մուհամեդ ի. Զուհոյ ի. Պուտայը դարբիրին, որ Ռաշիդի վերջին կառավա-րին էր Հայաստանի վերայ։

(ՀԱՐԱՆԵՄԵՒՄ։

Բ. ԽԱՅԱՄԹԽԱՆՑ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

Ա Յ Ե Ս Ա Յ Յ Ե Տ Է, Գ Ե Բ Բ Ի Է Լ Ն Ե Հ Յ Յ Ա Կ

Այս էր հաւատավկ քրիստոնեայ, բարե-պաշա ծնողաց զաւակ եւ ազգաւ չայ, ի ժամանակս իշխանութեան Տաճկաց այսինքն Առութան Մահմետի, եւ էր յեր-կրէն Տիվլիկու, ի գեղջէն Խուռանավիլու, ծննեալ եւ մնեալ ի մոյրաքաղաքն Պա-լամիրայ, որ է հանրէսպ կոստանդինու-պօլոյ։ Եւ եղայր ոմն գորով սորա որ ի մանկութենէ իւրում տաճկացիալ էր եւ կարգեալ ի գունդս զօրականաց որ ասեն Կինիէրի։ Եւ երթեւեկ առնելն նորա առ եղբայրն իւր՝ յազդմանէ սատանայի բրիռնեալ զնա թլփատեալ եւ կարգեալ են ի գունդս եղօրն իւրում, յոր եւ քանիցս անգամ զնաց ի պատերազմ ընդ զօրս Տաճկաց։ Խսկ նա զի ունէր զսէրն Քրիստոսի վառեալ ի սրտի իւրում, ոչ կալաւ յանձնին իւրում զայնպիսի հաւատան, այլ յետ ժամանակի ինչ փախեալ աստի զնաց յերկիրն Վռանկաց, զի պահեացէ զհաւատս իւր քրիստոնէական։ Եւ շրջեալ ի տեղիս ուխտից առ ասպանի Արքայն Յակոբայ Տեանն Եղօրին, եւ ուխտ արարեալ առ Առըրը Վստուածածինն եւ Ա։ Առաքեալն Ուետրոս եւ Պողոս, եւ այսակս շրջէր յերկիրս քրիստոնէից զամս բազումն վշառ եւ տառապանօք եւ պանդխտութեամբ, զի թերեւս ներումն իցի անցանաց իւրոց զոր եւ մեղաւն։ Եւ այնու ոչ շատացաւ սիրտ իւր այսպիսի միմիթարութեամբ, ասելով ես յուր կորուսի զանիթ եւ զսնաբատ հաւատու իմ, անդ երթեալ գտանեմ։ Եւ մնեալ ի նաև՝ ենի դարձեալ ի Աստանդինու-պօլիս առ ծնողն իւր մինչ զեռ եւ

1 Խուզա առանց կտուգութեան է։

2 Քերես այլ մեսարտէ անդ ընթերցաւն դերա-բատըն է։